
ПЕРЕКЛАДИ КИТАЙСЬКОЇ ЛІТЕРАТУРИ

UDC 82-95

DOI <https://doi.org/10.51198/chinesest2023.03.088>

“THE BALLAD OF MULAN” («木蘭辭»)

I. Kostanda

Candidate of Philological Sciences, Associate Professor

Kyiv National Linguistic University

73, Velyka Vasylkivska st., Kyiv, 07380, Ukraine

kostanda.iryana@ukr.net

“The Song of Mulan” («木蘭辭») is a folk song of the era of the Northern and Southern Dynasties (420–589) in China. The work, which is considered a “pair of literary jewels”, together with the poem “Peacocks fly to the southeast”, was included in the “Collection of Yuefu Poems”. While scholars debate its exact date of composition, the oldest recorded account suggests that it was created no later than the Chen Dynasty. The poem narrates the story of a young woman who disguises herself as a man and goes to war in place of her father. It follows a simple structure, capturing Mulan’s journey from preparation for battle to her triumphant return home. The translation of “The Ballad of Mulan” aims to convey its profound values and universal themes, resonating with the contemporary world. Its relevance lies in reminding us of the strength and potential within each individual, regardless of gender or social expectations. The poem reflects universal themes of self-determination, the awakening of one’s potential, and the struggle against stereotypes that remain pertinent in today’s society. The translator draws upon historical context and sources to reconstruct the poem’s setting, helping readers grasp the historical period of the Northern Dynasties and the military conflicts of that time, thus enhancing the understanding of the poem’s context and atmosphere in its Ukrainian translation. The translation process pays meticulous attention to the historical context and significant details that influence the emotional aspect and the inner world of the heroine. By capturing the nuances and events preceding Mulan’s story, the translator enables readers to appreciate the importance of strength and inner potential. Through the poetic verses, the translation conveys the resoluteness and courage of the heroine herself.

Keywords: poem, poetry, “The ballad of Mulan”, Yuefu, translation.

«ПІСНЯ ПРО МУЛАНЬ» («木蘭辭»)

I. O. Костанда

«Пісня про Мулань» («木蘭辭») – народна пісня епохи Північних і Південних династій (420–589 рр.) у Китаї. Твір, який вважається «парою літературних коштов-

© 2023 I. Kostanda; Published by the A. Yu. Krymskyi Institute of Oriental Studies, NAS of Ukraine and the Ukrainian Association of Sinologists on behalf of The Chinese Studies. This is an Open Access article distributed under the terms of the Creative Commons Attribution License (<https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/>).

ностей» разом з поемою «На південний схід летять павичі», був включений до «Збірки віршів юефу». Дослідники дискутують про час його написання, але, згідно з найдавнішим записом, він був створений не пізніше за період династії Чень. У поемі описується історія дівчини, яка перевдягнулася чоловіком і пішла на війну замість свого батька. Твір має просту будову й охоплює подорож Мулань від підготовки до війни до її повернення додому. «Пісня про Мулань» відображає кілька важливих аспектів, які варто відзначити. Твір майстерно розкриває сюжетні деталі, зосереджуючись на подіях, що передують військовому життю героїні, а також на сцені її урочистого повернення з війни. Розвиток характеру Мулань відображає її поступовий перехід до нового, незвичайного для неї статусу – воїна. Переклад поеми «Пісня про Мулань» спрямований на передачу глибинних цінностей та універсальних тем історії героїні, які відтворюються в сучасному світі. Актуальність цього перекладу полягає в нагадуванні про силу та потенціал кожної людини, незалежно від статі та соціальних очікувань. Поема «Пісня про Мулань» відображає універсальні теми самовизначення, пробудження потенціалу та боротьби зі стереотипами, які залишаються актуальними й у сучасному світі. Перекладач використовує історичний контекст і джерела для реконструкції ситуації, у якій була написана поема. Зосереджуючись на деталях і подіях, що передують історії героїні, перекладач відтворює історичний період Північних династій та військовий конфлікт того часу, що допомагає усвідомити контекст і настрій твору в разі його перекладу на українську мову. Процес перекладу був особливо уважним до історичного контексту та значущих деталей, які впливають на емоційний аспект і внутрішній світ героїні. Таким чином, цей переклад нагадує читачам про важливість сили та внутрішнього потенціалу, а також за допомогою поетичних строф пропонує відчути рішучість і мужність самої героїні.

Ключові слова: поема, поезія, «Пісня про Мулань», юефу, переклад.

«Поема про Мулань» («木兰辞»)

«Пісня про Мулань» («木兰辞») – народна пісня епохи Північних і Південних династій (南北朝, 420–589 pp.) у Китаї. Відомий дослідник поезії періоду династії Сун (宋朝, 960–279 pp.) Го Маоцян (郭茂倩) включив її до «Збірки віршів юефу» («乐府诗集») разом з поемою «На південний схід летять павичі» («孔雀东南飞»). Ці два твори отримали назву «пара літературних коштовностей» («乐府双璧»).

Думки дослідників щодо часу написання «Пісні про Мулань» різняться. Однак, згідно з найдавнішим записом у «Музичних реєстрах минулого і сьогодення» («古今乐录»), складених буддійським монахом Ши Чжицзяном (释智匠), поема не могла бути створена пізніше періоду правління династії Чень (陈朝 557–589 pp.). У тексті твору імператора називають «каганом» (可汗), а згаданими місцями військових походів є північні регіони; це свідчить про те, що твір було написано за часів Північних династій (南朝).

Також у поемі згадується Хейшань («Ніч під Хейшань вже вона провела») – це гора, що розташована у Внутрішній Монголії, неподалік від ріки Хуанхе: «Чутно лише, як дзюрчить Хуанхе». За цими даними можна зробити висновки, що у творі описано протистояння між царством Північне Вей (北魏) і Жужань, основні події якого відбувалися в районі гір Хейшань (黑山) та Яншань (燕山). Жужань було великим племінним королівством кочових племен на півночі та існувало упродовж 158 років (394–552 pp.) і мало

багато воєнних конфліктів з царствами Північне Вей, Східне Вей та Північне Цзі (北魏, 东魏, 北齐). Так, у 429 році царство Північне Вей напало на Жужань, про що є згадка в «Історії Півночі. Літопис Жужу» «北史·蠕蠕传»: «бойові колісники виступили на східну дорогу до Чорної гори».

«Пісня про Мулань» описує історію дівчини, що вирушила на війну замість свого батька, видаючи себе за чоловіка. Вірш складається із шести частин і має прямолінійну структуру, охоплюючи багаторічне подорож Мулань від готовності йти на війну, життя на полі бою і аж до урочистого повернення додому.

У першій частині героїня, займаючись повсякденними справами, перебуває в полоні тривожних думок, пов'язаних із викликом її батька до війська кагана: «Тче все Мулань у кімнаті своїй: звуки від човника ледве чутні, дівчини чути зітхання сумні». Показовим у цих рядках є акцент на сумних зітханнях дівчини і, на протигагу до цього, тихих звуках від роботи ткацького верстата, що говорить про її глибоке хвилювання та втрату інтересу до свого заняття. Результатом важких переживань дівчини, розкритих на початку твору, стає її рішення вступити до армії.

Другий уривок розповідає про підготовку Мулань до походу, а також важку подорож до поля битви: «Вранці прощалась з батьками, пішла. Ніччю на березі річки спала». Тут використання слів «вранці» та «ніччю» не обов'язково означає, що події сталися протягом одного дня, а, імовірно, вказує на те, як швидко минали в поході дні та ночі, підкреслює, що шлях був довгим. Також у цих рядках криється глибокий зміст: у стародавні часи для дівчини покинути без супроводу батьків свою оселю, ба більше, вирушити на поле бою – це ніби здійснити перехід до іншого всесвіту! Прощання з батьками, вечеря на річці, шум якої замінив голоси рідних, – усе це розкриває поступовий перехід до повністю нового життя.

Третя частина містить опис життя Мулань під час військових походів. Четверта – описує її переможне повернення до столиці та відмову від запропонованої каганом посади. Цей факт свідчить не лише про її скромність: слід пам'ятати, що дівчина приховує свою жіночу ідентичність, тож, враховуючи умови того часу, вона просто не могла перебувати на державній службі. Загалом опис нагородження Мулань підкреслює благовоління імператора до неї та важливість її бойових досягнень.

П'ятий уривок виразно описує повернення Мулань додому та її щасливе об'єднання з родиною. Минуло дванадцять років, батьки героїні постарішали, молодша сестра виросла та стала дорослою жінкою, тому вона, відповідно до звичаїв, приймає Мулань з великою урочистістю, прибравши все в колір радості – червоний. Коли відбувається святкування, обов'язково ріжуть свиней та овець. Усе сповнене радості та злагоди, але є чіткий порядок стосовно віку, що втілює в собі красу традиційних звичаїв. Сама Мулань повертається до дівочої кімнати, ліжка, одягу, зачіски – усього того, чого вона була позбавлена. «Вийшла до друзів у цьому вбранні – друзі від подиву, як кам'яні» – увесь вірш є кульмінацією та підготовкою до цієї події, коли з'ясовується, що

протягом дванадцяти років Мулань, яка носила лати та билася як чоловік, насправді була жінкою.

Шоста частина завершує твір притчею про зайця та зайчиху, настільки подібних зовні, що їх важко відрізнити, коли ті біжать. Під час воєнної служби Мулань воювала нарівні з іншими, її одяг і поведінка не відрізнялися від чоловічих, тож як її побратими могли здогадатися, що це жінка?! Таким чином, за допомогою притчі підкреслюються і схвалюються талант і розум героїні.

«Пісня про Мулань» має декілька аспектів, на які варто звернути увагу. По-перше, це сюжетне викладення деталей. Наприклад, опис військового життя у творі дуже лаконічний, натомість розповідь про події, які передують йому, і сцена повернення з війни дуже складні та розлогі. Це зумовлено наміром автора підкреслити саме на цю рідкісну подію – жінку, яка видавала себе за чоловіка, щоб вирушити на війну. Динаміка розвитку характеру героїні на тлі розгортання сюжетних подій ілюструє її поступовий перехід до зовсім нового, нехарактерного, незвичного для неї статусу. А опис її небажання ставати чиновником та прагнення якнайшвидше повернутися додому ще більше підкреслюють головну ідею твору: показати, на що здатна жінка заради родини. Усі деталі пісні розташовані так, щоб зробити цю думку виразнішою.

Мулань – ім'я, що викликає вшанування та захоплення. Дівчина стала справжньою героїнею, котра, незважаючи на традиційне виховання, змогла вийти за межі суспільних очікувань і пройшла шлях, який навіть багатьом чоловікам здавався нездоланим. Її історія закарбована в часі як оповідь про силу, відвагу та самопожертву.

З певних причин «Пісня про Мулань» є непересічною та актуальною і сьогодні. По-перше, в образі головної героїні втілено універсальні чесноти, такі як повага до сімейних зв'язків, самопожертва та відданість. Ця тема залишається актуальною і в сучасному світі, де сімейні стосунки та взаємна підтримка є важливими складниками нашого життя. По-друге, історія Мулань нагадує нам про силу та внутрішній потенціал кожної людини, незалежно від статі, соціальних стереотипів та очікувань.

Крім того, у творі підкреслено важливість самовизначення та пробудження власного потенціалу: Мулань вибрала власну долю та стала героїнею власної історії. Це нагадує читачеві про важливість самопізнання, пошуку внутрішньої міцності та здатності впливати на своє життя.

Нарешті, ця історія про дівчину-воїна слугує натхненням для нас у цей час, де ми постійно стикаємося з важкими викликами. Вона навчає сміливості, самовідданості та постійного прагнення до саморозвитку. Приклад головної героїні надихає нас бути мужніми, пробиватися через перешкоди та завжди залишатися вірними собі.

Таким чином, ця давня народна пісня з непересічним сюжетом має також глибокий сучасний зміст, який знаходить відгук у серцях багатьох людей. Вона нагадує нам про нашу потужну внутрішню силу, необмежені можливості та важливість збереження родинних цінностей.

«Пісня про Мулань» («木兰辞»)

Тче все Мулань у кімнаті своїй:
Звуки від човника ледве чутні,
Дівчини чути зітхання сумні.
Дівчино, ти засмутилась чого?
Дівчино, ти пригадала кого?
Їй сумувати немає чого.
Їй пригадати немає кого.
Вчора в перелік дивилась солдатів –
Треба кагану багато вояків.
Списків дванадцять сувоїв важких,
Батько записаний в кожному з них.
Старшого брата не має вона,
Сина дорослого в батька нема.
Хоче сідло на базарі купити,
Батька собою в бою замінити.
Ринок на сході – купила коня,
Західний ринок – сідло там знайшла.
Ринок північний – придбала вудила,
Ринок на півдні – нагайку купила.
Вранці прощалась з батьками, пішла.
Ніччю на березі річки спала.
Рідні як кличуть – не чути там вже,
Чутно лише, як дзюрчить Хуанхе.
Вранці простившись з рікою, пішла,
Ніч під Хейшань вже вона провела.
Голосу рідних не чути там вже –
Коней ворожих там чутно проте.
Тисячі лі із боями пройшли,
Швидко минали застави гірські.
Брязкання зброї доноситься з вітром,
Холодно лати відблискують світлом.
Смертних багато вже мали боїв,
Років за десять знов в рідні краї!
Їх імператор привітно вітає,
Сівши в просторому світлому залі.
Він нагороду давав за відвагу,
Більше ста тисяч та інші блага.
Посади й чини пропонує каган,
Радником бути не хоче Мулань.
Хоче верблюда, щоб тисячу лі
на ньому проїхати в рідні краї.
Донька приїде, почули батьки,
Вийшли за браму зустріти її.
Чує новину ту молодша сестра –
Дім у червоне вона прибрала.

Чує молодший брат ту новину –
Гострить ножа заколоти свиню.
Двері на сході в покій відкриваю,
Західне ліжко – на нього сідаю.
Одяг з воєнних часів свій зняла,
Шати минулих часів одягла.
Скроні напроти вікна прибрала.
Дзеркала проти ще й квітку вплела.
Вийшла до друзів у цьому вбранні.
Друзі від подиву, як кам'яні:
Разом дванадцять років мандрували,
Що дівчина поряд і гадки не мали!

Лапи у зайця швидшими є,
Очі в зайчихи мутнішими є.
Разом коли два подібних біжать,
Заєць? Зайчиха? Дізнатися як?

Стаття надійшла до редакції 28.07.2023